

מפגש מס' 6

דף למנחה

בראשית כ"ז-ל'

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

פרק כ"ו - יצחק בגרר

פרק כ"ז - יעקב לוקח את ברכת עשו במרמה

פרק כ"ח - יעקב בורח לחרן

פרק כ"ט - יעקב עובד את לבן בתמורה לשתי בנותיו

פרק ל' - יעקב עובד את לבן בתמורה לצאנו

לימוד מעמיק

איש השדה ויושב האהלים

פתיחה

מיד לאחר גירוש האדם מגן העדן הדור הבא של האנושות מתחלק לשתי דרכים שונות מאוד: והאדם ידע את חויה אשתו ומהר ותלד את קין ותאמר קניתי איש את ה'. ותקף ללדת את אחיו את הבל ויהי הבל רעה צאן וקין היה עבד אדמה (ד', א-ב). סיפורם של קין והבל משמש מעין סמל ליריבות היסטורית בין עובד האדמה לבין רועה הצאן. יריבות שנסובה בעיקרה על היחס לרכוש, אבל משקפת תפיסת עולם רחבה הרבה יותר. נבחן את העולמות הללו, ונראה כיצד התפתח מתוכם עם ישראל.

שתי דרכים בעבודת ה'

בניסיונו לרדת לטיבו של הפער בין קין להבל, המדרש מתאר את אחד הוויכוחים שהתגלעו ביניהם ביחס לחלקו של כל אחד במציאות:

בראשית רבה פרשה כב ז

ויאמר קין אל הבל אחיו ויהי בהיותם וגו'. על מה היו מדיינים? אמרו: בואו ונחלוק את העולם, אחד נטל הקרקעות ואחד נטל את המטלטלין. דין אמר ארעא דאת קאים עליה דידי! ודין אמר מה דאת לביש, דידי! דין אמר: חלוץ! ודין אמר: פרח! (תרגום: זה אמר: ארץ שאתה עליה שלי היא! וזה אמר: מה שאתה לובש - שלי הוא! זה אמר: הסר! וזה אמר: עוף!) מתוך כך ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו.

מחלוקת הקניינים הקיצונית המתוארת במדרש משקפת במקצת את הלכי הרוח:

מבחינתו של עובד האדמה - חייו אחוזים בקרקע ותלויים בה. האדמה עצמה שייכת לו, וכל אדם שאיננו משתתף בה צריך לשלם על עצם ישיבתו עליה. מקור שמו של קין גם כן מעיד על כך - קִנְיַתִּי אִישׁ אֶת ה' (ד', א). תחושת הקניין והבעלות מאפיינת אותו גם ביחס בינו לבין ה': מבחינת עובד האדמה - האחריות לחייו ולהצלחתם תלויה רק בו. העמל כולו שלו, ולכן גם ההישג מגיע לו מתוקף 'כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה'. הוא אמנם מכיר בצורך מסוים בה' - הנותן את ברכת המטר והשפע - אבל רואה זאת בגדר שותפות בלבד; על כן, קין הקריב קרבן שהוא מעין חלוקה של שלל השדה: וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרֵי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַה' (ד', ג), ולא כמו שמצווים מאוחר יותר ישראל להביא מִרְאשֵׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה (דברים כ"ו, ב) כדי לזכור שהארץ אותה הם עובדים שייכת לה' שנתנה להם בחסד (ראו בסרטון [מאת הרב יעקב מדין והרב אמנון בזק](#)).

כל זה אינו אומר בהכרח שתפיסת עובד האדמה היא מוטעית או כפרנית, ועוד נראה יש לה מקום בעבודת ה'. אבל כן יש בה ממד מסוכן של חומריות והאדרה של האדם. במקרי הקיצון, היא עלולה להוביל לרשעה מלאה. כך למשל, במקומות כמו סדום ומצרים בהם ישנה השקיה טבעית של נהרות המאפשרת לאדם להסתדר בכוחת עצמו ללא צורך בגשמים, נעלם לכאורה הצורך בברכה מאת ה', והאדם עלול לחשוב שאין הוא כפוף יותר לרצונו, ולדחות כל אורח המבקש להשתמש באדמה שבבעלותו (ראו בפוסט [מאת הרב אלחנן סמט](#)).

אל מול גישה זו, עומד הבל רועה הצאן. שמו - הבל - מעיד על קשר לרוח ולניתוק מן החומר. לעומת עובד האדמה, רועה הצאן מרגיש עצמו כאורח בעולם. מבחינתו, הארץ כולה היא של האלהים, והאדם מקבל ממנו את הטוב בחסד בלבד. מזונו של רועה הצאן מגיע מן המוכן, ללא השקעה משלו; כך הוא זוכר תמיד את התלות שלו בה' ואת המחויבות שלו אליו. גם רעיית הצאן עצמה, בייחוד בתקופה שלפני היתר אכילת הבשר, יש בה קיום רוחני של שליחות אנושית לא לדאוג לעצמו, אלא לעולם ולברואיו. הוא מנהיג ומגן על החיות חסרות הישע, ובתמורה נהנה מן הפסולת שלהם לכסות עצמו. מתוך תפיסתו המתבטלת, קרבנו של הבל הוא קרבן משובח שניתן מן הטוב ביותר: מִבְּכֹרוֹת צֹאנוּ וּמִחֻלְבֵּהֶן (ד', ד) (ראו בדברי הרש"ר [הירש](#)).

למרות יתרונותיה הרוחניים של דרך זו, הליכה קיצונית בדרכו של רועה הצאן נידונה לכישלון, כיוון שהיא חסרה אחיזה במציאות, לא סתם שמו של הבל מבטא גם משהו זמני וחסר חשיבות. האדם שמבטל עצמו לגמרי, מוותר על קנייניו ולא דואג לעצמו למזון, לא יוכל להתקיים כך ובמהרה יחלוף, אך סמלי הוא שהבל בעצמו לא שרד להעמיד דורות נוספים. עם זאת, במקום הגישה הקיצונית של הבל, יקומו מזרעו של קין שני אנשים בעלי שמות דומים - יבל ויובל, שייקחו את את אומנותו הרוחנית של הבל וייתנו לה אחיזה במציאות על ידי הפיכתה לקניין: וַתֵּלֶד עֵדָה אֶת יָבֵל הוּא הָיָה אָבִי יִשְׁבַּח אֱהֶל וּמִקְנֶה. וְשֵׁם אָחִיו יִבְל הוּא הָיָה אָבִי כָל תְּפִישׁ פֶּנּוּר וְעֹגֶב (ד', כ-כא). במקום רועה צאן, נקרא עכשיו איש הרוח 'יושב אהל ומקנה'. הצאן הפך מבהמה הנדרשת להנהגה והגנה בלבד, לרכוש קנייני שמאפשר לאדם לאחוז במשהו משלו ולדאוג בכך לצרכיו האישיים. גם המוזיקה - המאפיינת את עולם ההבל והרוח - הופכת לקניין רוחני עם שייכות כלשהי ליוצרה, ומקבלת ביטוי מעשי על ידי כלי הנגינה, הכינור והעוגב.

זווית אישית

עובד האדמה הוא איש חומרי שמכפיף עצמו לחוקי הטבע ותופס את הישרדותו כתלויה בו ובמעשיו בלבד, לעומתו, איש הרוח מאמין בהשגחה אלוהית מלאה על המציאות, ותולה את חייו לגמרי במידות של מוסר וחסד.

חשבו על אורחות חייכם ואמונתכם. מה אתם יותר - אנשי קניין או אנשי רוח? כיצד זה מתבטא בעבודת ה' שלכם, וכיצד זה משפיע על הבחירות המשמעותיות בחייכם?

חשבו - האם וכיצד ניתן ליישם את הצדדים החיוביים של כל גישה בתחום הפרנסה או בכלל בחיי המעשה?

אברהם ויצחק

אל תוך החלוקה הדיכוטומית של העולם לאנשי חומר ואנשי רוח, נכנסים גם האבות, שדור אחרי דור יוצרים ושושלת שבנויה באופן משולב משתי תפיסות העולם הללו.

תחילתה של השושלת במשפחת רועי צאן נוודים - תרח ובניו. דמותו של אברהם - אבי האומה הישראלית - מתבטאת בקריאות ה' החוזרות: לך לך, ו- התהלך. אברהם מתנייד מארץ לארץ וממקום למקום, אוסף מקנה ורכוש מיטלטל ומשתכן באוהלים. אין הוא מתיימר להיות בעלים על הארץ בה הוא נמצא, ולכן הוא מתייחס לאנשים סביבו בעין טובה ובחסד, ושמח לארח עוברי דרך במשכנו. מבחינתו של אברהם, ה' הוא הבעלים האבסולוטי על המציאות, ועל כן הוא מרגיש מחויב אליו בכל מאודו, גם עד כדי הקרבה של בנו בכורו שחיוו הן חסד בידו.

לא לשווא מתחיל העם הנבחר דווקא מאיש הרוח. בבסיס של הקשר עם ה' חייבת להיות ההכרה בגדולתו ובדרכיו. אבל בשביל ירושת הארץ נדרש גם מוטיב מעשי - איש של חומר שיכול להיאחז בקרקע וליצור בסיס איתן לעם המושל בגויים רבים. לכן ה' הדגיש כי דווקא יצחק ימשיך את חזון ירושת הארץ. בעוד רוב צאצאיו של אברהם - ישמעאל ובני קטורה - המשיכו כולם את דרך הנוודים בישיבת האוהלים ורעיית המקנה במדבריות, יצחק גדל להיות עובד אדמה: וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַחֵמָּה וַיִּמְצָא בְּשָׂנֵה הַהוּא מַאָּה שְׁעָרִים (כ"ו, יב) (ראו בפוסט מאת חנוך פורת). לעומת אברהם שחי חיי נוודים והתהלך מחרן לכנען ולמצרים, יצחק נשאר נאמן לארץ הולדתו ונלחם על ההישרדות בה גם בעיתים הקשים. לא מדובר רק בבחירה, אלא בייעוד אלוהי: וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכָּד הָרָעַב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בְיַמֵּי אַבְרָהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה. וַיֵּרָא אֵלָיו ה' וַיֹּאמֶר אֵל תֵּרַד מִצְרָיִם שָׁכֵן בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲמַר אֵלֶיךָ. גֵּוֹר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאַהֲיָה עִמָּךְ וְאַבְרָהָם (כ"ו, א-ג). ה'לך לך אל הארץ אשר אראך' של אברהם הופך אצל יצחק ל'שכון' ו'גור בארץ הזאת' (ראו בסרטון מאת ד"ר יעל ציגלר)

גם אברהם מזהה את החיבור השונה של יצחק לישיבת הארץ, וגם הוא כבר מקפיד שלא להוציא אותו מן הארץ: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם הֲשֹׁמֵר לָךְ פֶּן תָּשִׁיב אֶת בְּנֵי שְׁמָה (כ"ד, ו). עם זאת, באותה הנשימה, הוא מבין שיש צורך ליצור ליצחק איזון, ולא לתת לו להתחבר באופן מלא אל הארץ דרך העמים היושבים בה. בשביל למנוע זאת הוא משביע את עבדו למצוא ליצחק אישה ממשפחתו: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ וְקָן בֵּיתוֹ הַמְּשָׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וְאַשְׁבִּיעַךָ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִים אֲשֶׁר אֲנִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבָּם. כִּי אֵל אֶרֶץ צִי וְאֵל מוֹלַדְתִּי תִלְךָ וְלִקְחָתָּ אִשָּׁה לְבְנִי לַיִצְחָק (כ"ד, ב-ד). משפחתו של אברהם, ובייחוד משפחת בתואל, ניכרים בהיותם אנשי אוהל ומקנה - דרך היכרותנו עם בית לבן הארמי שסובב סביב רעיית הצאן; אך גם דרך שמות האנשים: 'לבן' כצבע הכבשים, 'רבקה' היא זוג בהמות מחוברות יחדיו, ו'רחל' היא כבשה בוגרת. עבד אברהם, שמבין את חשיבות זהותה של אשת יצחק כאישה המבטאת את תפיסת העולם ההבלית, עורך מבחן שנועד לזהות את מידת החסד הרבה של הנערה אותה יפגוש, ואת היחס שלה לאורחים: וַהֲיָה הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר אֲמַר אֵלֶיךָ הֲטִי נָא כֶּדֶךָ וְאַשְׁתָּה וַיֹּאמְרָה שְׂתָה וְגַם גְּמִלְיָךְ אֲשָׁקָה אֲתָהּ הַכַּחֲתָ לְעַבְדְּךָ לַיִצְחָק וּבָה אֲדַע כִּי עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם אֲדֹנָי (כ"ד, יד) (ראו בפוסט מאת שרון רימון)

מתוך השילוב בין יצחק לרבקה, נולדו לזוג תאומים המתחלקים ביניהם באותה הצורה - בין איש השדה לבין יושב האוהלים: וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עָשׂוֹ אִישׁ יָדָע צִיד אִישׁ שָׂדֵה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אוֹהֲלִים (כ"ה, כז). באופן מתבקש, כל הורה מתחבר מידיית אל הבן המתאים יותר לדרכו שלו: וַיֹּאהֲב יִצְחָק אֶת עָשׂוֹ כִּי צִיד בְּפִיו וּרְבִקָּה אֶהְבֶּתָּ אֶת יַעֲקֹב (כ"ה, כח) (ראו בפוסט מאת הרב משה כהן)

שאלה לדיון

ראינו שבמעבר בין אברהם ליצחק ישנה בחירה להשתמש בשתי הגישות - הן של אנשי הרוח הרועים והן של עובדי האדמה החומריים - להקמת העם הנבחר. כיצד לדעתכם יכול השילוב הזה להתבצע? האם הגישות הללו יכולות לדור בכפיפה אחת? נסו לתאר כיצד זה יראה.

לאם מלאם יאמץ

מאפיין נוסף של יצחק עובד האדמה, הוא היחס שלו לה' בעיקר כמקור של ברכה. כפי שמבטיח לו ה' אליו בהגיעו לגרר, יצחק זוכה לברכה רבה במעשיו, שמביאה לו הצלחה ושפע: וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַהוּא וַיִּמְצָא בְשָׂנֵהָ הַהוּא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ ה'. וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיֵּלֶךְ הַלֹּחַ וַיִּגְדַּל עַד כִּי גָדַל מְאֹד (כ"ו, יב-יג). חז"ל מזהים בפסוק זה גם את התגובה המתבקשת מעובד האדמה המכיר בברכת ה' - נתינת המעשר:

בראשית רבה פרשה סדו

"מֵאָה שְׁעָרִים" - מִלְמַד שֶׁהָאֱמִידוֹ אוֹתָהּ וְעֹשֶׂת מֵאָה כְּמֵה שֶׁהָאֱמִידוֹהָ, וְהִלּוּא אֵין הַפְּרָכָה שׁוֹרָה עַל דְּבָר שֶׁהוּא בְּמִשְׁקַל וּבְמִנְיָן! מִפְּנֵי מָה מְדַד אוֹתָהּ? מִפְּנֵי הַמַּעֲשָׂרוֹת.

לעומת מצוות הביכורים והבכורות, השייכות במהותן לעולם הרוח של רועי הצאן, המקריבים לה' את המובחר מן הפיקדונות שהפקיד בידם - נתינת המעשר היא מתנת קודש השייכת לעולם מתוקן של עובד האדמה, המכיר בסיוע האלוהי ובברכה המסייעת ליבולו, ומשלם לה' את 'חלקו' בתבואת השדה. על כן, דווקא במצווה זו, למדו חז"ל שישנו ממד של משא ומתן עם ה', שמתנה את ברכתו בנתינת המעשר, ואף ניתן לקיים את המצווה על דעת כך:

תענית ט ע"א

אשכחיה ר' יוחנן לינוקא דריש לקיש אמר ליה אימא לי פסוקיך א"ל "עשר תעשר" א"ל ומאי "עשר תעשר" א"ל עשר בשביל שתתעשר. אמר ליה מנא לך? א"ל זיל נסי. אמר ליה ומי שרי לנסוייה להקב"ה והכתיב (דברים ו', טז) "לא תנסו את ה'" א"ל הכי אמר רבי הושעיא חוץ מזו שנאמר (מלאכי ג', י) "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די"

(תרגום: מצא רבי יוחנן את ילדו של ריש לקיש. אמר לו: פסוק לי פסוקיך; אמר לו: עשר תעשר. אמר לו: ומהו 'עשר תעשר'? אמר לו: עשר בשביל שתתעשר. אמר לו (רבי יוחנן): מניין לך? אמר לו: לך נסה! אמר לו: וכי מותר לנסות את ה'? והרי כתוב: 'לא תנסו את ה''? אמר לו (בנו של ריש לקיש): כך אמר רבי הושעיה - חוץ מזו. שנאמר: (מלאכי ג', י) הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די).

מרכזיותה של הברכה בחייו הרוחניים של יצחק, מתבטאת גם באופן בו הוא מבקש לגמול לבנו אהובו - עשו. בדומה לרעיון המעשר, שמתואר כעין מנחה לה' בתמורה לרוב ברכה, מתנה יצחק את נתינת הברכה לבנו בקבלה של דבר מאכל ממנו: וַעֲשֵׂה לִי מִטְעָמִים פֶּאֶשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיאָה לִי וְאֶכְלָה בְּעִבּוֹר תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי בְּטָרְס אָמוֹת (כ"ז, ד). מעמד הגשת המאכלים ליצחק בתקווה לברכה, והמאבק בין עשו ויעקב סביב זה, מזכירים מאוד את מאבקם של זוג האחים הראשון - קין והבל. בכלל - יעקב ועשו נראים כשידור חוזר של סיפור קין והבל, רק בתוך ההקשר של המשפחה הנבחרת של בית אברהם - למשל, שמו של עשו מעיד על הקבלה לקין - בכמה מקומות השורש עש"ה משמש כנרדף לשורש קנ"ה בייחוד לעניין משמעותו כיצירה קניינית. כך למשל הביטוי "קִנְיָה שְׂמִים וְאֶרֶץ" (י"ד, יט) מופיע מאוחר יותר פעמים רבות בגרסה מקבילה: "עֲשֵׂה שְׂמִים וְאֶרֶץ" (תהלים קכ"א, ב; ועוד).

כך, כמו שקין והבל הביאו מנחות לה' שרק אחת מהן התקבלה, כך עשו ויעקב שניהם מגיעים עם 'מנחה' לאביהם יצחק, אבל רק מנחה אחת זוכה לברכה. וכמעט כמו שקין הורג את הבל על כך, עשו אומר בלבו לעשות את אותו הדבר לאחיו יעקב. ובכל זאת, במקרה הזה שני האחים נותרים, ומאוחר יותר אף משלימים ביניהם.

שאלות למחשבה

חשבו - למה תכנן יצחק לתת את הברכה דווקא לעשו? האם משמעות הדבר שבחר בדרך אחת על פני השנייה?

מתקבל על הדעת שבשלב הראשון הניח יצחק שבניו התאומים ימשיכו את מורשתו ומורשת אביו אברהם יחד. בעקבות המתח שראינו עד כה בין שתי הגישות האנושיות למציאות, היה מתבקש כי דווקא על ידי האיזון בין יעקב ועשו - התאומים השונים כל כך זה מזה - ייבנה לאום ישר ומהוגן שיהווה מעין סינתזה רעיונית ליחסי האדם ואלוהים בארץ. בהתאם להכרה הזו, יצחק מתכוון לחלק לבניו שתי ברכות שונות. הברכה שיועדה לעשו עסקה בצרכיו של איש האדמה: וַיִּתֵּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ (כ"ז, כח) עובד האדמה נדרש לגשמים ולברכה של שפע ביבול. לעומת זאת, יצחק שימר ליעקב ברכה נפרדת: וְאֵל שְׂדֵי יַעֲקֹב אֶתְךָ וַיַּפְרֹךְ וַיִּרְכֶּךָ וְהֵייתָ לְקָהָל עַמִּים. וַיִּתֵּן לְךָ אֶת בְּרִכַּת אַבְרָהָם לְךָ וּלְיִצְחָק אֶתְךָ לְרִשְׁתְּךָ אֶת אָרֶץ מִגְרֵךְ אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם (כ"ח, ג-ד). ברכה זו נאמרת בשם 'אל שדי' בו התגלה ה' לאברהם בברית המילה, ומכוחו חידש את הקשר המיוחד עם בית אברהם. קשר זה בנוי דווקא על שמירת דרך ה', על הפצת ערכי המוסר ודרך ה'. זאת הברכה הראויה דווקא לאיש הרוח, ואותה יצחק שמר דווקא ליעקב, אפילו כאשר עשו מרמז לו שהיא ראויה לו במקום הברכה שהפסיד ליעקב: וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֵל אָבִיו הַבְּרָכָה אֲחַת הוּא לְךָ אָבִי! בְּרַכְנִי גַם אָנִי אָבִי! (כ"ז, לח) (ראו [בסרטון מאת הרב אמנון בזק](#))

לכאורה, תוכניתו של יצחק להעניק לכל אחד מבניו ברכה מתאימה ולבנות על שיתוף פעולה ביניהם ראויה הייתה לעבוד. אלא שעניין נוסף עמד בדרך. עוד במהלך ההריון רבקה קיבלה בנבואה כי בין שני בניה יהיה יחס מרות, ומידה אחת תגבר על השנייה: וַיֹּאמֶר ה' לָהּ שְׁנֵי גֹזִים בְּבִטְנִי וְשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֶּעֶיךָ יִפְרְדוּ וְלֵאמֹס מְלֹאִם יֵאָמְרָן וְרֹב יַעֲבֹד צְעִיר (כ"ה, כג). כלומר, גם כאשר יחברו המידות הללו יחד, יש משמעות גדולה לשאלה 'מי בראש', איזו מידה שולטת בשנייה ומנווטת את הכוחות המשותפים הללו.

למרות שעשו נולד בכור, מהר מאוד מתחלפים התפקידים ומתברר מקומו של יעקב יושב האוהלים כבעל הסמכות בשיתוף הפעולה האפשרי בין שני הכוחות הללו: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְרָה כִּיֹּס אֶת בְּכֹרְתְךָ לִי. וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ הֲנִה אֲנִכִּי הוֹלֵךְ לְמוֹת וְלָמָּה זֶה לִּי בְכֹרָה. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְּׂבָעָה לִּי כִּיֹּס וְיִשְׂבַּע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב (כ"ה, לא-לג). אבל יצחק שאיננו יודע מזה, מאמין שדווקא מידת החומר צריכה להוביל את שיתוף הפעולה הזה. הוא מייעד את ההנהגה לעשו, ומחבר את ההכרזה עליו כמנהיג יחד עם ברכתו: וַיַּבְרֹךְ עַמִּים וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְךָ לְאֻמִּים הוּא גְבִיר לְאֲחִיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְךָ בְּנֵי אֶמְךָ אֲרִיֶךְ אֲרִיר וּמִבְּרַכְיֶךָ בְּרוּךְ (כ"ז, כט) (שמעו גם [בפוסט מאת הרב ד"ר יואל בן-נון](#))

נראה שבשל החיבור הזה, מיהרה רבקה לקרוא ליעקב ולהביא אותו לרמות את אביו על מנת שיזכה לברכה עשו, ובתוכה ייעוד ההנהגה. רבקה הבינה כי בשילוב המורכב בין החומר לרוח, דווקא הרוח צריכה לקבוע את הטון ולהוביל, בעוד הנהגת החומר תהיה משנית (ראו גם [בסרטון מאת הרב יעקב מדין והרב אמנון בזק](#))

אם כן, לא על ברכת השפע 'רבו' יצחק ורבקה, אלא על ההנהגה שבאה איתה. אבל למעשה, בעקבות חוסר ההסכמה, קיבל בסוף יעקב ברכה כפולה, ויחד עם ייעוד ההנהגה הועשר גם בברכה של איש האדמה, משאיר את עשו ללא כלום (ראו [בפוסט מאת פרופ' יונתן גרוסמן](#))

במקום שיתוף פעולה בין שני אנשים, נשאר יעקב ליצור את הסינתזה המיוחדת בתוך עצמו, ולחיות חיים כפולים, שמתבטאים בין השאר בנשיאת שתי האחיות בנות לבן - הבכורה והצעירה - ובדרך חיים מלאת תלאות הכוללת גלות ונדודים כשל רועה צאן היושב באוהלים, אל מול ניסיון להשתקע בארצו, לקנות לו שדה אחוזה ולשבת בשלווה. מתוך הקשיים הללו נולדת ישות שלישית - ישראל - שמכנסת בתוכה את עבודת האדמה וחיי הרוח. במסגרת העם שיקום ממנו, דווקא השבט הרוחני יותר - יהודה - ימונה להנהגה, בעוד יוסף - הארצי יותר - יהיה לו למשנה.

זווית אישית

בימינו יש מעט אנשים שהם חקלאים, הן במובן של עובדי אדמה והן ברעיית צאן - איפה אתם פוגשים את שתי הגישות בזמננו? היכן השילוב הזה בא לידי ביטוי בחייו של עם ישראל?

סיכום:

מימי קין והבל התגלו בעולם שתי גישות מרכזיות למציאות - גישתם החומרית יותר של עובדי האדמה, אל מול הגישה הרוחנית של רועי הצאן הנוודים. גישות שונות אלו התגלו בצורות שונות אצל אבות האומה, ששלב אחר שלב בנו את היסודות לצמיחתו של עם ישראל, והתוו את הקשר בינו לבין ה'. אמנם, כל אחד מהם הלך בדרך משלו, ושיקף מרכיב שונה בתהליך.

ראשיתו של התהליך הזה במעבר מאברהם - איש הרכוש והמקנה הנווד - ליצחק איש האדמה הנאחז בארץ. אבל שיאו של המתח מתבטא דווקא בין שני התאומים - יעקב ועשו - שהיו ראויים ליצור יחדיו סינתזה לשתי הגישות. בעקבות מאבק רעיוני על שאלת ההנהגה של הרעיון המשותף הזה, זכה יעקב לכלול בתוכו את שתי הפנים גם יחד, ולהפוך בעצמו לאבי האומה הישראלית, שמחברת בין הרוח לחומר באופן הראוי.

להרחבה

[מאמר מאת אליעזר דניאל יסלזון: ייחודו של יצחק](#)

[מאמר מאת הרב שמעון קליין: אברהם הוליד את יצחק](#)

[מאמר מאת שרון רימון: שבועותיו של עבד אברהם](#)

[מאמר מאת הרב מנחם ליבטאג: ברכת יצחק](#)

[שיעור מאת הרב יעקב מדן: יצחק ורבקה, יעקב ועשו](#)

[שיעור מאת פרופ' יונתן גרוסמן: אלה תולדות יצחק](#)

[שיעור מאת הרב אמנון בזק: בין יצחק אבינו לאברהם אבינו](#)